

VIGRED * VESTNIK * PROSVETNI ODER

ŠT. 2.

LJUBLJANA, FEBRUAR 1944.

LETO XXIII.

O bolezní slovenskega naroda

(Govor ravnatelja Dolenca na protikomunističnem zborovanju v Novem mestu dne 28. novembra 1943)

Ko sem pred tremi dnevi dobil povabilo, naj danes govorim tukaj na protikomunističnem zborovanju, sem ravno prebiral Malovo Zgodovino slovenskega naroda. Bral sem odstavek, kako so v začetku minulega stoletja sodili tuji pisatelji o nas. Kakor veste, so bili naši kraji od 1809 do 1813 pod francosko okupacijo. V nekem oziru je bila torej tista doba podobna naši. Takrat je živel v Ljubljani francoski pisatelj Charles Nodier, ki je urejal uradni list *Télégraphe* officiel. Ko so v jeseni 1813 Francozi zapuščali naše kraje, je 15. septembra 1813 napisal Nodier v uradnem listu označbo prebivalcev Ilirije, kamor smo spadali tudi Slovenci do Save, označbo, ki jo še danes beremo s ponosom. Takole pravi o Ilircih:

»Bilo je to ljudstvo brez morilcev, brez tatov, brez slabih ljudi, mogel si — kakor pravi benečanski pregovor — teh šestero ilirskih pokrajin prepotovati z denarjem na dlani. Bil je to narod, ki smo ga skoraj morali šele učiti rabiti ključavnico in zapah, ki pa je z neomajljivo neustrašenostjo odklonil giljotino — sploh najboljša družba dobrih ljudi, ki jih je Bog postavil na zemljo; sredi med njimi bi si želel umreti.«

Kljub svoji preprostosti so bili naši predniki, kakor pravi Nodier, »izobraženi v vseh vprašanjih, ki se tičejo prave sreče in prave slave narodov«.

In osem let pozneje je isti pisatelj označil Kranjca, da je trezen, pobožen, gostoljuben in zmeren v vseh svojih nagnjenjih; revolucija, politična vrenja ali celo hipni neredi so tu neznani; v Ljubljani se po cela leta ne čuje o zločinih.

Sedaj se pa vprašajmo, ali se bo tudi o Slovencih v naši dobi moglo zapisati kaj podobnega. Da, tudi sedaj je v Sloveniji večina taka, da se nam — upam — ne bo treba sramovati ne sodbe tujcev in ne sodbe poštenih domačinov. To naglašam takoj v začetku svojega govora. O celoti slovenskega naroda bo pa sodba precej drugačna, nego je bila pred 130 leti. Ali se bo o vseh Slovencih v letih 1941. do 1943. tudi moglo reči, da smo narod brez morilcev? Tisoči in tisoči grobov naših najboljših mož in fantov, žena in deklet bodo molče trobentali, da je bilo v Sloveniji v teh dobrih dveh letih tako strahotno število morilcev, da bi kaj takega o našem narodu nikdar ne bili mogli misliti. Ali se bo o nas moglo reči, da smo bili narod brez tatov? To bo morebiti kdo lahko trdil, saj tat je tisti, ki krade skrivaj, na tihem, pri nas se je pa rovalo pri belem dnevu. Ali ves naš narod odklanja giljotino? Lahko rečemo, da jo, ker del našega naroda mori svoje žrtve z veliko hitrejšim orožjem: s strojnici. Ali je danes dosti ljudi, ki bi si želeli sredi med nami živeti in umreti? Mislím, da je veliko več takih, ki bi iz naših krajev bežali, kot pred smrtjo, če bi le mogli. Ali se danes tudi cela leta ne čuje o zločinih? O, če bi v Ljubljani postavljali znamenja na krajiš, kjer se je storil zločin — koliko križev bi že stalo po ljubljanskih ulicah! Eden teh križev bi nas spominjal, da smo Slovenci umorili tudi svojega bivšega bana, najvišjega predstavnika državne oblasti v deželi, človeka, o katerem tudi pošten nasprotnik ni mogel reči nič slabega.

Če torej primerjamo Slovenci sebe,

kakršni smo bili pred 130 leti, s tem, kar gledamo danes po naši deželi, komaj moremo verjeti, da smo to potomci istih ljudi, katerih moralni višini so se čudili tujci. Našega današnjega položaja ne moremo drugače označiti nego z besedo: bolni smo! Podobni smo bolniku, ki ga že več nego dve leti razjeda strašna bolezen, tako da se bolnik s strahom ozira v bodočnost, kako in kdaj se bo te bolezni rešil. Ta bolnik gleda v preteklost, ko je bil še zdrav, vesel, poln najlepših upov, in se z bolestjo vprašuje, kaj je vzrok, da je izgubil svoje zdravje in da ga je tako strahotno vrgla bolezen na bolniško posteljo.

Težko je človeku govoriti o tej bolezni. Govorjenje ne more imeti drugega namena nego tega, da pomaga bolniku k ozdravitvi. Saj ima v tej strašni zmedbi časov skoraj vsakdo izmed nas v obeh taborih svoje sorodnike in prijatelje, saj dostikrat oče in sin nista v istem taboru. Vsi pa vemo, kakšen je bolnik. Ves je ranjen. Če se ga le rahlo zadeneš, ga vse zaboli. Na dotik, ki bi se zdravi zanj niti ne zmenil, reagira bolnik že z glasnim stokanjem. Vendar molčati ne smemo, ker smo trdno prepričani, da Bog tega bolnika ne bo pustil umreti zaradi tega, ker je — hvala Bogu — v bolniku še dosti zdravih snovi, ki bodo premagale bolezen.

Bolezen, za katero je naš narod zbolel, je v naši dobi po Evropi zelo razširjena. Kakor je proti koncu minule svetovne vojne zavladovala po Evropi tako imenovana »španska« bolezen, tako gre zadnji desetletji po Evropi val komunistične bolezni in se ta bolezen pojavlja sedaj pri tem sedaj pri drugem narodu v težji ali lažji obliki. Vsaka bolezen nastopa v toliko hujši obliki, kolikor bolj je telo oslabiljeno po naporih, po pomanjkanju hrane in nehygienskih življenjskih razmerah. Pri nas so bile kali komunistične bolezni sicer že razširjene tudi pred vojno, toda sveži zrak in zdravo gibanje, v katerem smo takrat živeli, nista dopustila, da bi bil narod za to boleznijo resneje zbolel. Prišla pa je sedanja vojna, prišle so razmere, ki so vezale naše moči v boju proti komu-

nizmu, in bolezen se je med nami razpasla tako, da nam jemlje dušno in telesno zdravje, da nam uničuje vse premoženje, ruši in zažiga hiše ter nas spravlja dobesedno na beraško palico. Ta bolezen je delu našega naroda vzela vsako razsodnost. Ne zaveda se, da je svetovna vojna, kjer se merijo milijonske armade z najmodernejšimi tanki in z letali, ne bo odločala v dolenskih gozdovih. Ljudje pričakujejo neko zlato dobo, neki raj na zemlji, ki ga nikjer ni, najmanj pa tam, odkoder ga ljudje pri nas pričakujejo. Spregovorimo tu odkrito besedo! Med delom naših ljudi vlada neka zaverovanost v razmere na vzhodu, češ, od tam bo prišlo odrešenje.

Misleč človek pri tem ene stvari ne more razumeti: kako to, da se ljudje navdušujejo za razmere, katerih nikdo ne pozna? Kako pa je v Rusiji pod boljševiki? Kdo je že ta rdeči raj videl? Vprašaj že kogar koli, vsak bo rekel, da rdečega raja še ni videl, ker pač tudi pred vojno v Rusijo niso nikogar pustili. Zakaj se je Rusija tako zapirala pred Evropo, če je bilo v Rusiji res tako krasno življenje, zakaj niso boljševiki vabili vseh narodov sveta, naj pridejo gledat raj, ki so ga ustvarili? Zakaj so tistega, ki se mu je posrečilo priti v Rusijo, tako skrbno spremljali, da je mogel videti samo to, kar so mu pokazali, da pa ni mogel priti v neposreden stik z ljudmi in da ni mogel brez policijske kontrole študirati in opazovati rdeči raj? Vsak sistem ima kaj dobrega zase, človek je vedno pripravljen učiti se pri sosedu. Toda če ima morebiti sosed eno stvar bolj urejeno nego jaz, zato ne bom na glavo postavil vsega drugega, kar je pri meni bolj ali enako dobro.

Pri nas poznamo komunizem v praksi, po naših komunistih. Spoznavamo ga po njegovih sadovih. Ti sadovi so: umori, ropi, požigi, zlasti pa laž. Ne more se nam zameriti, če se vsi bojimo drevesa, ki rodi take sadove, in če si ne moremo misliti, da bi nas mogli osrečiti ljudje, ki so sejali povsod, kamor so prišli, toliko gorja.

Rekel sem, da hodi komunizem po

svetu kakor bolezen in da ne prizanese nobenemu narodu, samo da je potek bolezni pri nekaterih narodih ugodnejši nego pri drugih. Zanimivo je, da je to strašno dobo, ki jo preživljamo, napovedal že Krek, in sicer pred 51 leti. Kadar koli berem njegovo pesem Slovenskemu katoliškemu shodu iz leta 1892., vedno se čudim bistremu in pravilnemu pogledu v bodočnost, ki ga kaže Krek v tej pesmi v toliki meri, da se človeku zdi, kakor da je bil Krek navdan s pre-roškim duhom. V tistih mirnih časih, ko o razmerah, kakršne vladajo danes marsikje po Evropi in tudi pri nas, ni moglo biti niti najmanjšega govora, je svaril Krek:

»Nasičen že zrak je grozečih snovi,
oj, čujmo, še preden vihar se vzbudi!
In glejmo si prošle povesti strašne,
da vidimo grozo bodočega dne!

(Krek hoče reči, naj gledamo povest francoske revolucije, če hočemo razumeti prihodnost.)

Ozračje soparno
zagatno preti nam
in z grozo viharo
strašče grozi nam:

Oj bliskov žareči trakovi
in treskov bobneči gromovi
in v stokih medleče zemlje
in joka v potokih solze
in svet opustošen in strt
in groza, obupnost in — smrt!...

Vprašam vas, ali ni to najnatančnejša slika naših dni? Joka v potokih solze, svet opustošen in strt, groza, obupnost in smrt... Ali moremo k tem besedam reči kaj drugega nego to: Res, to je strahovita resničnost naših razmer.

To stvarno napoved je napisal Krek, ki je bil tako veder človek, poln optimizma, poln vere v svoj narod. Če je Krek to pošastno dobo napovedal, je gotovo vedel tudi za zdravilo, ki bo narode pred to strahoto obvarovalo ali jih pa vsaj iz nje rešilo, če bi jih krivi pre-roki spravili vanjo. Krek je vedel za zdravilo in ga tudi povedal:

»Sejmo, sejmo semena
vere v križ rešilni
z golgotskega slemena
med upor grozilni!

Sejmo, sejmo semena
Jezusove nade
z golgotskega slemena,
preden vse propade!

Sejmo, sejmo semena
Kristusove ljubavi
z golgotskega slemena,
da svet ozdravi!«

Vsaka beseda, ki bi jo dodal Krekovemu pozivu, bi bila odveč. V Krekovih besedah je označeno edino zdravilo, ki more ozdraviti nas in vsak narod, zdravila, veljavna za sedaj in za vse čase! Nikdo ne bo nikdar mogel najti nadomestila za to zdravilo. Narodi bodo tem huje bolni, čim bolj se bodo oddaljili od vere, upanja in ljubezni. Tudi mi smo bolni samo zaradi tega, ker smo preveč izgubili stik z njim, ki je Pot, Resnica in Življenje. In kadar bomo vsi o tem živo prepričani, bomo — ozdravljeni.

V povratku k resnici, vestnosti in poštenosti je edina rešitev za narode in države — to staro resnico je povedal v čudovito lepi obliki neki srbski pisatelj pred 22 leti v Beogradskem dnevniku z dne 6. novembra 1921 v povesti z naslovom: Bolezen Slave Jugovičeve. Morebiti ste jo že slišali ali brali, pa nič ne dé. Vredno jo je slišati dvakrat. Slava Jugovičeva je bila leta 1921. tri leta star otrok, ki je bolehal za vsemi mogočimi boleznimi, tako da so se že bali za otrokovo življenje. Pa pride v polnočni uri, ko so otrokovi varuhi dre-mali okoli bolnice, star mož k otroku — kakor duh z drugega sveta — in pred-piše tole zdravilo:

»Kupite v lekarni gram resnice, dva grama vesti in tri grame poštenja, mešajte pa dajte bolnici piti — in čez nekaj ur ji bo bolje in ozdravela bo. Njen organizem je močan, ona ima pogoje za življenje. Samo nesrečnica je okužena z nevarnimi bacili, ki pa bodo vsi poginili od leka, ki sem ga imenoval.«

Gram resnice — ali se je že kdaj pri nas z resnico tako strahotno ravnilo kakor v naših dneh? Ne bom našteval nešteti komunističnih laži, rečem samo to: če hočejo komunisti človeka ubiti, ga najprej z lažmi tako oblatijo, da se

tistemu, ki jim verjame, zdi povsem v redu, da takega človeka ubijejo. Tako so delali z banom dr. Natlačenom, človekom izredne ljubezni do naroda, poštenim in zelo sposobnim delavcem za blagor naroda, tako so delali s profesorjem Kekom in nešteto drugimi. Ni treba za lažnivost komunistov navesti drugega dokaza kakor njih proglasitev amnestije v Novem mestu. Nekateri ljudje, ki so besedi komunistov verjeli, so to svojo vero plačali z življenjem. Tako na primer profesor Kek. Sedaj partizani širijo vesti, da ni res, da bi bili prof. Keka ubili. Gospodje komunisti, kar dokažite, da je Kek še živ! Pošljite ga v Novo mesto, pa vas bomo na posebnem slavnostnem zborovanju prosili oproščenja, da smo vam očitati laž.

Prav na dan, ko sem bil povabljen, da prevzamem ta govor, sem izvedel tole stvar. Naj mi bo dovoljeno, da jo omenim, čeprav se tiče nekoliko tudi moje malenkosti. Neka oseba je izjavila, da so ji malo pred prihodom Nemcev na komunistični komandi v Šmihelu povedali, da so našli seznam talcev, predlaganih Italijanom, s podpisom profesorja Keka, Dolenca in drugih. Jaz sem ta dan prvič slišal, da tak seznam obstoja; prvič, da ga je podpisal Kek, prvič, da sem ga podpisal jaz. Jaz takega seznama nisem nikdar videl in nikdar nisem imel najmanjše zveze z njim. Kdor trdi drugače, prosim, naj kar prinese seznam z mojim podpisom! Če se tako ravna z dobrim imenom bližnjega, če se tako izmišljajo težke obdolžitve, potem ni čudno, če je vse naše javno življenje tako zastrupljeno. Ne

pripovedujem tega zaradi sebe; pokazati sem hotel samo na konkretnem primeru, kako brezvestno se laže. Če ne bomo bolj spoštovali resnice, ne bomo ozdraveli.

Z vsem komunističnim gibanjem je laž tako neločljivo spojena, da lahko rečemo: Če bi samo en teden vsi ljudje v Sloveniji samo resnico govorili, pa bi bilo partizanstva konec!

Naj končam govor o naši bolezni. Morebiti je kaka beseda izzvenela trdo, vendar mislim, da smem reči, da me je vodila želja, govoriti samo golo resnico, ki edina ljudi pomirja in ustvarja med ljudmi zaupanje.

Nisem imel v mislih samo partizanov, ko sem govoril o naši bolezni. Če smo bili bolni tudi sami, zdravimo tudi sebe z gojitvijo resnice, vesti in poštenja.

Naj končam! V današnjem evangeliju ste slišali v cerkvi besede, ki jih človek vsako leto ran sliši in jih aplicira na svoje težave: »Dvignite glave, ker vaše odrešenje se je približalo!« Iz navdušenega pozdrava, s katerim ste sprejeli v tej dvorani naše domobrance, vidim, da pričakujete od naših domobrancev, da bodo pospešili konec naše bolezni. Konca res težko čakamo, ker nas ta bolezen vsak dan zelo mnogo stane. Za vsako zimo pride pomlad, za vsakim dežjem posije sonce. Tudi za nočjo našega naroda bo zažarelo jutro svobode in veselja, naš narod bo šel v lepše življenje in nad njegovo bodočnostjo bodo bedeli kot angeli varuhi naši mučenci, naši veliki posredovalci pri Kralju vseh Kraljev!

Govor sv. očeta Pija XII. delavcem

(Konec.)

Cerkev se ne boji luči resnice ne za preteklost, ne za sedanjost, ne za prihodnost. Ko bodo časovne okoliščine in človeške strasti dovolile ali zahtevale, da se objavijo listine, ki še niso godne za javnost, tičoč se trajnega mirovnega delovanja Sv. Sedeža, ki se ni bal ne odklonitve ne odpora, v tej strahotni vojni, se bo v svetlejši luči, kot je opol-

dansko sonce, pokazala neumnost takih obdolžitev, izhajajočih ne toliko iz nevednosti, pač pa iz nevere in iz zaničevanja Cerkve, ki se bohoti le v nekaterih človeških srcih. Ti ljudje so, žal, veliko bolj nagnjeni in pripravljeni pačiti poštene in blagohotne namene, ki navdajajo Kristusovo Nevesto, kakor pomagati ljudstvu, blažiti in lajšati živ-

ljenjske težkoče, podpirati duhove v težkih razmerah sedanje ure.

Recite tistim, ki Cerkev obrekujejo, da bo resnica zasijala, kakor sije danes v vaših srcih, v vseh tistih, ki razumno sprejemajo, kar spoznajo za dobro, in ki ne verujejo v laž in obrekovanje. Ko bo odprta stvarnost dejstev in Našega dela, bodo osramočeni vsi, kateri si s svojo goljufivo besedo prizadevajo zvaliti na papeštvo odgovornost za kri vseh vojsk na zemlji in za porušena mesta, za spopade v zraku in brezni morja.

Tolažba molitve

Dvigajte, o krščanski delavci in delavke, svojo vero z mislijo duha in s čustvom srca. Krepite in obnavljajte se vsak dan z močjo molitve, ki naj začena, posvečuje in zaključuje vaš delovni dan; misel in čustvo, ki naj razsvetlujeta in ogrevata vaše duše zlasti v nedeljskem in prazniškem počitku in naj vas spremljata in vas vodita k sveti maši. Na oltarju, nekrvavi Kalvariji, Naš Zveličar, v svojem zemeljskem življenju delavec kakor vi, do smrti pokoren Očetu, vedno obnavlja daritev samega sebe za svet in deli milost in kruh življenja dušam, ki ga ljubijo in se v svojih skrbih zatekajo k Njemu, da bi jih okrepečal.

Pred oltarjem, v cerkvi, naj vsak krščanski delavec obnovi voljo, da bo delal, poslušen božji postavi o delu, kakršno si že boji, duševno ali ročno, da bo s trudom in premagovanjem služil kruh za svoje drage, imel pred očmi nravni smoter življenja na zemlji in večno blaženost, svoje namene združeval z namenom Zveličarjevimi ter tako svoje delo spremenil v hvalospev Bogu.

Spolnjevanje božjih zapovedi v tovarniškem življenju

Vselej in vedno, dragi sinovi in hčere, poudarjajte in varujte svoje osebno dostojanstvo! Snov, ki jo vi obdelujete, je Bog ustvaril v začetku sveta. Skozi delo stoletij jo je preoblikoval v obistih in na površju zemlje s silnimi pretresi, s kipenjem, z izbruhi in s preobrazbami,

da bi pripravil za človeka in njegovo delo najboljše bivališče. Zato naj bo snov za vas vedno spomin božje stvariteljske roke in naj dviga vašega duha k Njemu, najvišjemu Zakonodavcu, čigar zapovedi treba spolnjevati tudi v tovarniškem življenju. Morda se vam pridružujejo in skupaj z vami delajo dečki in deklice. Spominjajte se, da smo nedolžnim otrokom dolžni veliko spoštovanje, in da je Kristus o tistem, ki jih pohujša, izjavil, da bi bilo zanj boljše, če bi se mu mlinski kamen privezal na vrat in se potopil v globino morja (Prim. Mt 18, 6).

O očetje in matere, kakšne skrbi spremljajo korake vaših sinov in vaših hčera v tovarne, kakšne bojazni! Vi delavci jim nadomestujte starše v varstvu in pažnji nad nedolžnostjo in čistostjo nežne starosti, če jih poklic in družinske potrebe prisilijo, da se oddaljijo od njihovega ljubečega očesa. Od starejših in od njih zgleda, od energične in odločne volje tovarniškega ravnatelja, ki zahteva pošteno disciplino, je odvisno, ali se bo mladina v tovarnah ohranila telesno in duhovno zdrava, ali pa se bo pokvarila z nenravnostjo, s hlepenjem po zabavah in z zapravljivostjo in spravila v nevarnost tudi prihodnje rodove.

Nobena beseda, nobena šola, nobena novica naj ne pride iz vaših ustnic, ki bi bila v spotiko ušesom mladih, ki vas poslušajo. O da bi mogla delavska mladina pri duhovščini, v ženskih verskih družbah, med člani Katoliške akcije najti osebo, ki bi se v soglasju z vodstvom z vso fizično in moralno energijo posvetili delu zanjo, tudi v vsakdanjem tovarniškem življenju!

Nikdar pa naj ne preneha medsebojna ljubezen in spoštovanje, dobri zgled, opominjajoča in bodreča pomoč med delavci samimi, čeprav skromna.

Prošnja božjih milosti

Končno naj se Naša beseda vrne tja, kjer je začela, in naj iznova pokaže božji vzor krščanskega delavca, Kristusa tesarja (Mk 6, 3) v nazareški delavnici. Božji Sin, ki je vrnil izgubljeno Adamovo milost, naj razlije nad vas ono

moč, potrpežljivost, krepkost, ki vas dela velike pred Njim, najbolj vzvišenim likom delavca, ki ga vi morete občudovati in moliti.

V vaših delavnicah, v vaših tovarnah, v soncu polj, v senci rudnikov, v vročini plavžev, v mrazu ledenic, kamor koli vas kliče beseda delovodij ali vaša obrt ali potreba bratov, domovine, miru — naj pride nad vas bogastvo Njegove naklonjenosti, ki naj vam bo v pomoč, rešenje in tolažbo, in naj spremeni v zasluženje za nadsvetno srečo trdo delo, v katerem tu doli trošite in žrtvujete življenje. Ne dvomite: Kristus je vedno pri vas! Mislite, da ga vidite, kako hodi na krajih vašega dela sredi med vami, opazuje vaš trud, posluša vaše pogovore, tolaži vaša srca, poravnava vaša nesoglasja; in videli boste, da je delav-

nica spremenjena v nazareško svetišče in da vlada tudi med vami ono zaupanje, red in složnost, ki je odsev nebeskega blagoslova, kateri razliva in vzdržuje tu na zemlji pravičnost in dobro voljo ljudi, trdnih v veri, v upanju, v ljubezni do Boga.

Ko torej kličemo božje varstvo na vas, dragi delavci in delavke, na vaše družine, na vse, ki so vaši predstojniki in vas vodijo pri delu, prav tako na vaše delavnice, da bi jih Gospod obvaroval vsake nevarnosti in škode, vam z vsem srcem podeljujemo, kot jamstvo najdragocenejših milosti, Naš očetovski Apostolski Blagoslov.

*

Ta govor je bil govorjen 10.000-erim delavcem na binkoštno nedeljo 1943 v Vatikanu.

Slovenska ura v tržaškem radiu

Česar smo desetletja pogrešali, za kar smo desetletja prosili in plačevali naročnino, to se uresničuje v teh dneh. Tržaška radijska postaja se je priklopila nemškimi vojaškimi oddajam, ki je takoj z novim letom uvedla za naš narod pomembno novost: slovensko uro. Prvič v zgodovini bo zadonela slovenska beseda in slovenska pesem iz tržaškega radia. Slovenske oddaje bodo sestavljene za primorske Slovence, njim namenjene, prilagode ne njihovim narod-

nim in kulturnim potrebam. Organizacija in izvedba oddaje je v rokah slovenskih narodnih straž v Trstu. Slovenska oddaja se bo menjala s hrvatsko. Prva bo na lihe dni v mesecu, t. j. 1., 3., 5., 7., 9. itd. Na sode dneve pa bo hrvatska. Iz srca pozdravljamo to veselo vest in tako važen sklep novega vodstva tržaške postaje ter smo prepričani, da ga bodo znali naši primorski rojaki tudi ceniti.

V. Z.:

Važna socialna ustanova

Ko se je v avgustu 1. 1942. ustanovila škofijska dobrodela pisarna, je Prosvetna zveza v Ljubljani takoj ponudila svoje pisarniške prostore omenjeni ustanovi, ker je bila prepričana, da s tem podpre najvažnejšo sodobno socialno ustanovo. Da je temu res, najbolj glasno pričajo sledeča dejstva in številke, ki jih je izvršila ta ustanova v teku enega leta svojega obstoja.

Namen te dobrodela akcije je nuditi pomoč begunčem, internirancem ter njihovim družinam, pogorelcem in izropa-

nim brezdomcem. Tako je pisarna izplačala potrebnim beguncem 627.700 lir podpore; preskrbela pa je tem revežem še 437.460 lir posojil. Samo begunci so torej prejeli v dnevih največje stiske 1.065.160 lir.

Ko so lani gorele vasi po Dolenjskem in Notranjskem, zažgane bodisi od Badogljevih izdajalcev ali pa od partizanov, se je reka teh revežev zopet zatekla v Ljubljano. Potrkali so na škofijsko dobrodela pisarno, kjer so dobili v gotovini izplačanih 554.457 lir. Poleg

tega so prejeli večje množine nove in stare obleke, čevljev, kuhinjske opreme.

Človeku se je trgalo srce, ko so odpeljali toliko poštene mladine v koncentracijska taborišča na Rab in Gonars, in to po zaslugi izdajalskih ljubljanskih komunistov. Takoj je začel v okviru te ustanove posloovati poseben odsek, ki je začel pošiljati tem revežem pakete z živili, obleko, zdravila pa tudi podpore v gotovini. Onim družinam pa, katerim so bili odpeljani očetje, se je delila podpora v denarju in blagu. Tudi bolniki in jetniki so bili deležni pomoči v hrani in obleki. Prosvetna zveza je pošiljala in zbiral v iste namene cele zavoje knjig, da bi lajšala bratovske solze. Kartoteka izkazuje do 20.000 različnih imen onih, ki so bili odpeljani v internacijo.

Ker je morala večkrat iti tudi nedorasla mladina z odpeljanimi starši, se je naš vladika ponovno bodisi sam ali pa preko Vatikana zavzel za to mladino. Posrečilo se je, da je na omenjeno posredovanje izpustila italijanska vojaška oblast vse otroke in vse žene domov. Ker so pa prišli bolni in garjevi iz taborišč, zato je zopet poskrbela škofij-

ska pisarna zdravljenje v bolnišnici. Vsi omenjeni reveži so prejeli skupaj 853.635 lir bodisi v denarju bodisi v živilih, oblekah in zdravilih.

Oblačilni odsek je zbral potom Vincencijevih in Elizabetnih konferenc ogromno množino oblek, katera je bila poslana pogorelcem in od partizanov izropanim družinam. Tudi ljubljanski reveži so bili deležni te dobrodelne ustanove, saj je bilo med nje razdeljenih v teku dveh mesecev 245.873 lir. Pozabljeni niso ostali dijaki-begunci. Za hrano in stanovanje ter za obleko so prejeli 132.000 lir.

Tako je škofijska dobrodelna akcija v teku prvega leta svojega obstoja podelila najbolj trpečim in bednim ter pomoči potrebnim **2.613.465 lir**. Domači dobrotniki so prispevali okoli 600.000 lir, dočim je prejela pisarna okrog dva milijona lir od prevzvišenega in od svetega očeta Pija XII. Torej so glavni dobrotniki oni, kateri so našim partizanom trn v peti. Cerkev pa vrši v najbolj usodnih dnevih, ki jih preživlja naš narod, ko gre za njegov obstoj, najlepše socialno delo med narodom, ker otira bratovske solze.

Božičnica

Marsikatero prosvetno društvo je v božični dobi priredilo za svoje člane božičnico, ki je združila istomisleče okrog domačih jaslic. Tudi letos se je zbrala velika družina poštenih mož in fantov v frančiškanski dvorani v Ljubljani na Novega leta dan, da ob jaslicah znova dožive ono svetonočno resnico, katero jim hočejo komunisti iztrgati iz srca; zato so jih pognali sredi zime kot brezdomce iz njihovih slovenskih domov v Ljubljano.

Ko so gledali na odru, kako otroci postavljajo jaslice, kam spada pastirček, kam bela ovčica, se je marsikateremu utrnila solza, ko je v duhu gledal svojo kmečko sobo, svoje otroke in svojo družino. Nato so pokadili vse prostore, zmolili veseli del rožnega venca pri jaslicah, takrat smo skoraj pozabili, da smo gledalci ter z igralci vred zapeli Sveta noč, blažena noč...

Nato je stopil na oder naš nadpastir in izgovoril tolažilne besede:

»Predragi z Dolenjske in Notranjske!

Kako lepe praznike ste obhajali nekoč: topla peč, jaslice, na mizi vse najboljše, kar je hiša premogla. Na sveti večer je bilo konec prepirov, do katerih je morda prej prišlo. Vez ljubezni se je utrdila. Tako podobni kot letos pa Sveti družini na Betlehemske noč še niste bili. Sv. Jožef in Marija sta prišla od daleč iz Nazareta in v vsem Betlehemu ni nihče odprl vrat, da bi ju povedel notri. Zunaj mesta sta našla hlev in Marija je morala položiti Novorojenčka v jasli na ostanke živinske krme. Pa vendar je bila Marija srečna, da ima Jezuščka, ki so ga vekovi pričakovali. Ljubezen do Odrešenika jo je ogrevala v mrzlem hlevu. Ta ljubezen naj bo tudi vaša streha in vaša toplota. Mi bi vam radi lajšali vaš položaj, pa dosti ne zmoremo. Pa

kar storimo, naj bo dokaz naše ljubezni do vas.

Boli nas, da se vam je to zgodilo, še bolj pa nas boli, da so nekateri sinovi slovenskih mater tako globoko zašli. In vendar so tudi oni gledali jaslice doma ali v cerkvi. Če niso ubili svojih duš, kaj jim je rekla vest na božič? Kakšna bo njih večnost? Ta misel je tako strašna! O da bi vi s to bedo njim izprosili milost, da bi sprejeli Odrešenika! Tako bi postali spet ena družina, sosedje med seboj. Medsebojna ljubezen bi zgradila spet streho vsem slovenskim družinam, ki bi na novo zaživele. To mi želimo, pa tudi Jezus, ki je 30 let v družini živel, da bi nam dal zgled. Vam pa daj Bog, za vdano prenašanje izgnanstva, kmalu povratek!»

V imenu nas vseh se je zahvalil Pre-

vzvišenemu za novoletne želje g. Bevc, župan iz št. Vida pri Stični. Dejal je, da še nikdar ni bilo na Novo leto zbranih okrog svojega škofa toliko deželanov, da bi mu voščili, kot letos, ko smo se zatekli pod njegovo varstvo pred zločinskimi, brezbožnimi komunizmom. Končal je takole: »Za novoletno darilo sprejmite od nas, Prevzvišeni, zagotovilo zvestobe veri očetov, domovini in Vam.«

Ko smo odhajali iz dvorane, je dobil za novoletno darilo od škofijske dobrodelne pisarne vsak zavojček. Vseh zavojčkov je bilo 1000. Prav lepa hvala vsem, ki nam v teh dneh stoje ob strani. Kako žalostno bi se začelo za nas novo leto, ko bi ne našli v Ljubljani nikogar, ki bi z ljubeznijo mislil na nas. Daj Bog, da bi lahko kmalu povračali to ljubezen...

Knjižnica

Julija Bračič: Razdrti mostovi. Povest. Izdala »Nova založba« v Ljubljani, 1943. Str. 178. Cena 38 lir.

Za letošnji božič je Nova založba izdala zanimivo povest, s katero stopa v slovensko slovstvo prvič ime Julija Bračič. Pisateljica je preprosto dekle z ljudsko šolo; naravna nadarjenost, trdna volja do izobrazbe in skušnje življenja so ji dale več, kakor more dati šola; predvsem vidimo, da pisateljica dobro opazuje svet, ga dojema s toplim čustvom in ureja s trezno domišljijo. Iz vsega tega je zrastle njena povest o kmečkem dekletu, ki mora zapustiti domačo hišo pod zelenim Bočem, se odpravi za kruhom v Ljubljano, doživi nezvestobo svojega ženina in še vrsto drugih nesreč in končno kot slepa sirota zmaga nad življenjem in njegovimi tegobami. Iz domače vasi, kjer gledamo lepoto in zdravje pa tudi bridkosti kmečkega življenja, se odpre pred nami mesto v novih družbenih okoliščinah, z gospodo in posli, rokodelci in služitelji; navidezni blesk in zunanja sreča se umikata pred resničnostjo, na dnu te resničnosti leže praznота, ponižanje in grenkoba in le npravno močni jih premagajo. Služkinja Veronika in stražnik

Florijan sta glavni osebi v tej povesti. Imata sicer v sebi še moč domačega zdravja, okoliščine pa ju zapletejo v hude preizkušnje, oba se končno dvigneta očiščena in utrjena za življenje — vsak po svoji poti. Glavna ideja je preprosto jasna, a posebno v zadnjih poglavjih globoka kakor pri izkušenem in dozorelem pisatelju. Ta npravna ideja pravi, da življenje nakloni najboljšemu človeku dovolj bridkosti, Bog pa mu da za najhujše preizkušnje moči, da zmaga.

Upravičeno trdimo, da je pisateljica s svojo povestjo napisala sodobno ljudsko knjigo in da bo našla dovolj hvaležnih bralcev

»Slovenčeva knjižnica« je izdala zanimivo povest: **Z naših njiv** izpod peresa Side Košutič. V povesti nastopajo predvsem zagorski kmetje in kmetice s svojimi šegami in običaji kot sinovi bogatega posestnika Gušiča. Slaba vzgoja sinov in hčera ni mogla osrečiti naslednikov, da bi ostali na domači grudi. Mojstrsko je podana slika Hrvatskega Zagorja, njegovih vasi in naselij, načina življenja. Splošno se lahko trdi, da je Sida Košutič podala v tej povesti pravi lik Hrvata.

Hodil sem po zemlji slovenski in pil nje prelesti . . . in pil nje bolesi

Cajzek Cilka

Domovina, preljuba zemlja slovenska, kako bi te objel, kako bi te poljubil moj pogled! Pa ne dosežejo moje hrepeneče oči, komaj te sluti moje srce! Tvoja slika, shranjena v svetišču mojega srca, pa je jasna in čista. Večna luč ljubezni in zvestobe gori pred njo; gori, plamti in z vsakim dnevom silneje žari, čim temnejša je noč, ki se je zgrnila nad tebe in čim bolj razbičano in opljuvano je tvoje ljubo obličje. Zame si obljubljena dežela, v katere zibel me je položil tvoj in moj Stvarnik.

Ob tihih urah mojih dni poromaj moja duša, moja misel in moje hrepenenje pred to sliko iz nekdanjih dni! Gledam jo, čutim in vem: Ni ga na svetu lepšega kotička kot je naš slovenski. Vso lepoto, vse bogastvo in mikavnost je razsipal Bog na ta mali košček zemlje.

Na severu in zapadu kipe v nebo naše lepe planine. Stoje tam, nalik vojaku na mrtvi straži. Prisluskujejo utripom slovenskih otrok — poslušajo njih petje, njih vrisk in njih jok. Po hribih in hribočkah čepe cerkvice — bele golobice. Njih sloki in šilasti zvoniki hrepene kvišku, v nebo, verno in proseče, kot je molitev slovenskega človeka. Pod hrib okrog cerkve se je kot perut stisnila majhna vasica. Ljubke hišice zro zaupno skozi svoja okenca v svet. Na njih sanjajo rdeči nageljni. Druguje jim dehteči rožmarin. Po zidu, prav pod dekletovo okno, so privrele vrtnice. Tudi znamenje na koncu vasi je v cvetju. Izmed lilij, perunik in potonik kraljuje nad našimi njivami in polji, našimi vasmimi in gozdovi na križ razpet Odrašenik.

»Božja in slovenska je ta zemlja,« govorijo ta znamenja. »Postavila nas je slovenska vera in ljubezen.« Na njive in polja rosijo blagoslov. Zato so tako lepa ta naša, s stezami in stezicami prepeta polja. Lepa, kot mlada nevesta, v pomladnem zelenju in cvetju, kraljevska v svojem poletnem dehtenju in zorenju, bogata v jesenskem blagoslovu, mirna v zimski

belini. Večna pesem, večno snovanje in presnavljanje je v njih. Med njimi pa čebelja in cinglja tihi potoček. Nič se ne utrudijo drobni valčki, ampak skakljajo naprej, vedno naprej. V njih prozornih globinah se ogledujejo samotne vrbe. Mehko in božajoče, kot mati dojenca, ljubkujejo bistré valčke. Otožno in sanjavo delajo to, sicer veselo zemljo. V to sanjavost pa odmeva vrisk in pesem trgačev z gorice. Lovi se s hriba v hrib, prešerno in glasno, da se postoterjena zopet vrača. Še vedno mi je v spominu ta pesem, čeprav je že dolgo tega, kar jo je zadnjič zajelo moje uho.

Zdaj je umrla ta pesem. Nič več je ni slišati. Le vzdih, pritajeni, glasnejši, v krik se stapljajoči trkajo na moje srce, da mi neznana groza seže do mozga in oči s tesnobo iščejo kraj vzdihov in prošenj. Pa kaj jim je? Ali so bolne, da reže v nje rdeča bolečina? Tudi na prsa mi lega moreča teža dima. Kam naj se zatečem, kam uprem pogled, da se oči spočijejo, da se lepote in zdravja napijejo? Tja med zelenje, ki obdaja ponosne domačije, mi splava pogled. Pa saj jih ni! Le kup razvalin mi zija nasproti od tam, kjer se je prej smejala prijazna vas. Ni več videti domače hiše, ne zelenega vrtiča okrog nje. Utihnili so mukanje govedi in petelinje petje. Vrani in sove kraljujejo tu s svojo strašno pesmijo smrti. V njo se mešajo jokajoči otroški glasovi. Glej, tam izmed izropanih, ožganih zidov prihajajo sirotice, brezdomci, izgubljenčki. Zaman iščejo in kličejo med ostalninami ljubeče materino srce in zvesto delovno očetovo desnico. Odpeljali in ubili so ju »kovači naše sreče, naše svobode in blagostanja«. Sirotice pa so prepustili cesti, lakoti in mrazu. »Graditelji nove Slovenije« morajo uničiti najprej staro, če naj na nje mesto postavijo novo. Zato ubijajo cvet in kvas našega ljudstva, uničujejo narodno premoženje, kjer in kadar morejo.

Ne ustavijo se niti pred svetinjami in spomini narodovimi. In tako izginjajo v dimu in ognju naše cerkve, naši prosvetni domovi, naše šole in sivi pomniki minulih dni — gradovi. Vse to delajo v znamenju svobode — mi vemo kakšne. Temeljito nas bodo osvobodili vsega. Na beraško palico bodo spravili slovenski narod.

In to delajo Slovenci — ne — slovenskega imena nevredni tuji plačanci. Izko-

pali so globoko jamo. Vanjo so položili našo pesem, naš smeh in veselje. Obljubljali so življenje, pa sejejo smrt, oznanjali so svobodo, pa prinašajo suženjstvo, obetali so gospodarski procvit in udobno življenje, pa so pred njimi in za njimi le jok, pogorišče in razvalina...

In če ti je dano danes hoditi po slovenski zemlji, boš mogel čutiti samo še njene bolesti...

Nove brazde

Janez Kmet — (Nadaljevanje)

»K molitvi,« je zaklical oče, vzel rožni venec s stene, pokleknil na stol in na pol legel po mizi. Tončka in Julka sta pokleknila k postelji. Julka si je zarila glavo v dlani in blazine. Njen glas je bil razburjen in mil, ob vsakem šumu se ji je zataknilo v grlu. Zdaj je molila vneto in pobožno, kakor bi hotela z eno samo besedo izprositi še sama ni vedela kaj, zdaj spet raztreseno; vse ji je prišlo na misel, jo mučilo in strašilo...

Najprej se je dvignil oče, nato hlapec in pastir. Julka bi najrajši klečala ob postelji vso noč.

»Matevž je fant,« je poudaril oče, kakor bi se med vso molitvijo pogovarjal z njim. »Drugi se potepajo, on je pa doma. Zato pa tudi nekaj premore.«

»Fant pa fant,« se je posmešnila Tončka. »Za v koruzo kar predober,« je zblesnila tiho in šla. Saj jo je že jezilo. Zmeraj je Matevž na vrsti. On je vse, drugi nič. Tudi Julka je vstala, pomila skleda pred pečjo in šla spat. Tončka je bila že v postelji. Julka je sedla na odejo. Ni bila zaspala. Tudi oči ne bi zatisnila, če bi legla. Zaslišala je govorjenje pod vasjo. Niti besedice ni mogla razumeti.

Mesečina je lila skozi odprto okno. Tončkina postelja je bila kakor iz zlata.

»Kaj je vendar bilo, nič nisem prej slišala, ko sem imela toliko dela?« Roke so ji trudno počivale v naročju.

»Vse sem ti povedala.« Blazina je zasumela. Tončka se je zaobrnila.

»Kaj vse; ne vem, kaj misliš,« je silila Julka.

Komaj se je premagovala, da ni planila v jok. Lomilo se je v njej, razdvojenost

jo je trpinčila. Strašen boj za Tineta in Matevža se ji je vnel v srcu. Tine je vihrav in živ, Matevž pa je ponosen. Nikoli bi ne prišel ponoči vasovat. Gruntar je, zato je pa prevzet.

»Hihi, boš že videla, Tine je pravi razbojnik. Kar bala sem se ga. Pridirjal je iz hiše in me kar vlekel notri. Komaj sem se mu iztrgala. Pa takšne je govoril. Po zobeh sem ga udarila in zbežala.«

»Jezus, da je Tine tak,« je vzkliknila Julka in se krčevito oprijela odeje.

»Bentil je na vse kriplje,« je zbadala Tončka. »Kar mislim si, nad kom...«

»Povej no, zakaj tako čudno govoriš,« je prosila Julka. Komaj je še spravila besedo iz sebe.

»Ne veš, kaj je bilo na žegnansko nedeljo? Še sedaj nosi udarec, pa mu ga tudi sveti Peter ne zbrše. Tako ti povem, še topli se bodo nocoj.« Potegnila je odejo čez glavo. Povedala je zadosti.

»Kakšen udarec, moj Bog, saj sem bila zraven. Bolj vem kakor ti. Nikar ne laži!« Julko je pretreslo. Odprla je še drugo okno, svez val hladnega zraka ji je obletel obraz. Oči so prodirale v temne sence; mislila je na Tineta. Zaklicala bi mu; bodi pameten, Tine, prosim te... Če ne, Tine, se nikoli več ne prikaži pred moje oči... Nikoli... da veš, nikoli...

Legla je. V največji razburjenosti se je zmedla, da ni vedela ničesar. Nato se je zbrala, mislila in mislila. Ali je Matevž doma? Tine, Tine...

Njeno srce je umiralo od strašne slutnje... Kako grozen je ta večer...

Tine... Matevž...

Že na polnoč je šla ura, ko so se fantje

vzdignili iz Dola. Komaj jih je Dolar spravil. Pijani so bili; Tine je razbijal steklenice in kozarce, vino je razlival kakor vodo. Vse sproti je plačeval, bahal se je z denarjem; kakor blazen je metal denarnico po tleh. S pestjo je bil po mizi. Komaj so ga pogovorili.

Pijani glasovi so se razlegali po tih dolini. Ukanje je odmevalo v gozdovih. Fantje so omahovali proti Bregu. Pri skalah za Zamanovem kozolcem so polegali v travo. Skušali so spet zapeti, pa jim ni šlo. Bolj so kričali, kakor peli. Zapletli so se v pogovor. Vso faro so obrali po dolgem in počez.

»Ne veste, kaj je s Tino,« je sprožil Zamanov in pomežiknil. Spogledali so se in zasmejali.

»Pa taj! kakor slepec vid,« je dodal Škarpov. »Kar je iskala, je dobila.«

»E, pa Ančko poglej! Kakor bi jo v vrtu utrgal,« je priskočil v mislih Smrekarjev.

»Kako ti gre! Kakor kobilica se nese.«

»Pavla pa tudi, da bi človek rekel: lej v enem dnevu je zrastle.«

»Vem za eno, kateri si ne bo Tine upal nič reči...« je mignil Zamanov.

»Kaj misliš?« Tine se je pijano smejal, klobuk mu je zlezal na tilnik.

»Eh, srček iz krompirja Julka, Julka...«

»Molči!« se je vzravnal Tine. »Kaj tebi mar?«

»Tebi pa so mar vse druge, da jih opletaš z jezikom!

»Molči, sem rekel, če ne boš že videl, kaj mi iz rokava gleda!«

»Ti,« je planil Zamanov pokonci. »Kje te je pa še kaj? Če si ves tu, kar spat pojdi.«

Nobeden več se ni smejal. V hipu so bili vsi trezni.

»Malo govori, fantiček!« Tine je zaskrtal z zobmi, jeza mu je zagorela v očeh, stisnil je pesti.

Zamanov je kot besen planil k ograji izpulil planko in jo grozeče dvignil...

»Mirujta! Proč!« Trije so skočili vmes in z močnimi rokami zgrabili Tineta in Zamanovega.

»Moram ga, moram,« je divjal Tine. »Prok... pustite me!«

»Nocoj nič, jutri se bosta zmenila...«

»Bom ga, bo videl, kaj sem jaz...«

Komaj so ju umirili. Tineta ni pustila pijanost.

Zapeli so in odšli. Tine je šel z njimi do prve hiše, potlej se je skril. Ko je bilo v vasi spet mirno, je izpod kamižole potegnil nož:

»Lej ga, fantek, ne bo ti odšla žegnanska nedelja...«

Počasi je lezel nazaj pod vas. Pri števčevem kozolcu se je pognal čez njive. Njegove pijane oči so buljile v temo. Na stezi se je ustavil kakor bi odrezal in prisluhnil. Tudi kamenček se ni zganil na potu. Na drugi strani je vas pokojno počivala. Obraz mu je žarel od vročine. Jeza, ki se je že od tiste nedelje nabirala v njem, mu je razganjala kri. Ne more prenesti sramote. Fantje so se mu smejali, saj je poznal njihove misli. Tegota ga je grabila zmeraj bolj. Na Sitarjevem vrtu je postal.

»Prmej... Matevž, če si za kaj! Sem fantek!«

Skril se je za hruško.

Aha, nekaj je zašumelo. Odprla so se podna vrata. Nekdo je skočil na prosto.

»Kdo je?«

Bil je Matevž.

Tine je čepel tiho ob deblu. Niti dihal ni, le telo se mu je čudovito krčilo, kakor za naskok, ko je Matevž zavil mimo jablan po vrtu. Prihajal je zmeraj bliže. Tine se je vzpel in planil. Spoprijela sta se in se zavallala po tleh. Še nekaj klicev je planilo v noč in potlej je tesnobna tišina zavila vas v črne strahove...

*

Z vso silo je butnilo v vrata. Julka se je stresla od strahu.

»Ljudje božji, odprite! Odprite, brž!«

V glasu je bila prestrašena obupanost. Neznana moč je vrgla Julko iz postelje. V sami srajci je planila v vežo.

»Ste vi, moj Bog, kaj je? Oče, povejte!« V tistem hipu je spoznala Sitarja. Obesila se mu je na roko.

»Nič, Julka, pojdi spat!« Komaj se je premagal. Glas mu je trepetal. Čisto spremenjen je bil. »K očetu sem prišel...« Zagnal se je v hišo. Štepec je pri odvitih svetilki dremal za mizo. Osupnil je in stopil s široko vprašujočimi očmi Sitarju nasproti.

»Pojdi k nam, za božjo voljo, Matevž bo umrl. Nekdo ga je napadel. Zdaj, zdaj bo po njem...«

Kakor strela je zadelo štepca, zamajal se je in opotekel. Z roko se je ujel za zapeček in brez besede sedel na klop.

»Matevž,« je bruhnil boleče, kot bi se zavedel iz strašnih sanj.

»Lepo te prosim,« je zastokal Sitar, šinil v vežo ter z mrzlično naglico zaloputnil vrata.

»Kam, oče?«

Julka se je oprijela očeta, kakor otrok, ko je težko lezel iz hiše.

»Punca, spat!«

Julka je drgetala po vsem telesu. V njenih plahih očeh je žarelo strašno vprašanje. A bala, tako silno se ga je bala izdati; slutnje so jo mučile kakor smrt.

»Ne vprašuj, Julka! Matevž, Matevž!«

S silo se je je oprostil; stopil je v nemirno noč.

Julka je planila v zadnji konec, se vrgla na posteljo in zajokala. Tončka se je dvignila, skušala jo je tolažiti, a zataknilo se ji je v grlu. Julkin jok ji je stisnil srce, bala se je, da bo še sama zaihtela. Julka je videla Sitarjev izmučeni obraz. V hipu je postal star in sklonjen kakor pod težkim bremenom. Morda je Matevž mrtev?

»Ne, ne!« Vrglo jo je pokonci. »Ne strpim doma!«

»Kaj bom sama?« je prosila Tončka.

»Ne prenesem, umrla bom.«

Potegnila je iz omare pražnjo obleko, nataknila šolne in planila za očetom.

Kakor v sanjah je begala po vasi, razsvetljena okna je gledala pred seboj, ki so kakor onemogle oči zrle v temo.

Pred hišo je stal vprežen konj, hlapec je tekal okoli vozička. Ob kolesih je visela svetilka.

»Čez dve uri bom nazaj,« je dejal strogo in odsekano. Skočil je na voziček, zgrabil bič in nategnil vajeti. Udaril je, kakor zbesnel je konj prhnil v noč. Ropot je preklal temino in utonil za ovinkom.

Julka je omamljena od bolečine stopila v hišo. Polno je bilo vaščanov. Niti eden se ni ozrl po njej. Stala je pri vratih, rdeče oči so ji begale od stene do stene, vpraševale ljudi in se čudile. Slišala je

ihitenje, a ni se prijeljo njene duše. Zdelo se je, da ne čuti ničesar.

Na peči je brlela svetilka, druga je visela nad mizo. Naenkrat se je Julka zganila, stisnila ustnice in se pognala naprej. Osupli so se ji umikali, nihče ni godrnjal. Kakor v sanjah je videla mater, očeta, ki sta se sklanjala nad posteljo. Komaj se je zdržala, da ni kriknila. Pristopila je in se zazrla Matevžu v napol zaprte oči. Kakor brez življenja je ležal na blazinah. Kratko dihanje mu je burno dvigalo prsi. Odprl je oči. Neznanska bolečina se je prelila v njeno srce.

»Moramo ga rešiti!« Roke so ji zadržetale. Na strani mu je zevala široka rana. Kri je polzela na rjuhe.

»Kje imate povoje?« je zavpila presunljivo.

Začeli so tekati in iskati.

»Vsi zanič! Da se zastrupi!« Z ostro kretnjo jih je zavrnila.

»Jaz jih imam! Tončka ve zanje. Pojdite jih iskat!«

Kmalu je mati prinesla snežnobeke povoje. Mehka Julkina roka se je lahno dotaknila Matevža. Skrbno in nežno je zavezovala rano. Gosti lasje so se ji usipali po obrazu in ji zakrivali solzne oči.

Matevž je bil silno slab; zaprl je oči in se umiril. Julka je odhitela po vodo, potegnila ruto z glave, jo zmočila in mu jo pritisnila na čelo. Kmalu je prišel spet k zavesti. Hvaležno jo je pogledal in zašepetal: »Gospoda prosim, umrl bom...«

Julka se je dvignila. Njen obraz se je v hipu spremenil. Bolj je izražal strogost kakor žalost.

»Eden naj gre po gospoda! Pa precej!«

Mati je planila v jok, oče se je sključil in uvelo lice pritisnil na končnico postelje.

Po hiši je zašumelo, spogledali so se. »Gašper naj gre, ki je bil za mežnarja pri podružnici. Je vaje,« je odločila Zaman-ka. Vsi so prikimali.

»Pa precej, pravim!«

Julka je bila kakor gospodinja. Stopila je k materi.

»Kakor je namenjeno, mati. Tudi jaz trpim...« Solza se ji je utrnila na drhteče materine roke. »Za gospoda moramo oltarček pripraviti. Ne vem, kje imate prte?«

Mati ni mogla vstati. Podrsela je s stolom k Matevževemu zglobovju, kot bi

preslišala Julkine besede. Oče je vzel svetilko s peči in se opotekal v drugi konec. Za njim je šla Julka. Sosedje so posedli okoli peči, nekaj jih je odšlo brez besede. Oče je pokazal staro skrinjo, Julka je posegla prav v dno po sveža pregrinjala in prte ter svetle svečnike; oče je izza svete podobe vzel dolge poslikane sveče, ki so bile blagoslovljene pri Materi božji na Zaplazu. Po steklenicah je poiskala blagoslovljene vode, Zamanka pa je prinesla pušpanovo vejico.

Na sredo oltarčka je postavila križ, odzadaj na klop rože, na obe strani sveče; na steno je pa obesila veliko podobo Srca Jezusovega, katero je prenesla iz kota. Čez posteljo je pregrnila sveže rjuhe, z belim prtom je pokrila zglavje. Joj, kako ji je bilo hudo, ko se je sklanjala nad izmučen Matevžev obraz. Lasje so se mu lepili na čelu od potu in mokrih obkladkov.

»Že gredo!«

Julka je prižgala sveče. Mlakarica je na vse privila svetilki, da se je močna svetloba razlila po hiši. Dala je znamenje. Vsi so poklekli. Ko se je zaslišal zvonček, je začela moliti z jokajočim glasom. Mati pa je ihtela, nezadržano ihtela...

Ko so gospod odšli, je Matevžu malo odleglo. Oči so dobile življenje. Težko je čakal zdravnika.

»Kmalu bo tu, saj hlapec ne bo varoval konja,« ga je tolašila Julka. Trpinčile so jo strašne slutnje. Nihče ni vprašal, kdo ga je napadel, nihče ni izgovoril nobenega imena, kot bi vedeli vsi in ne bi hoteli izvedeti ničesar več. Julko je bilo strah, ko je pomislila.

»Ne, ne on, ne, ne! Znorela bi! Za zmeraj bi...« Obupna bolečina jo je glodala v srcu. Nekaj je vpilo: Tine, nihče drug... S tem glasom se je borila, kakor s smrtjo. Ni ga mogla zadušiti.

»Povej mu,« je zašepetal Matevž kakor v bojazni, da bo prej umrl, preden bo izgovoril njegovo ime, »povej Tinetu, da mu odpustim, vse mu odpustim...«

Umolknil je in zaprl oči.

»Tine!« Julki se je zavrtelo. Ujela se je za stol.

Nihče ni opazil boja, ki je divjal v njej. Utrgali so se sladki dvomi, na katere se je navezala. Tine je v tem hipu stopil

pred njo kot morilec. Srd in globoko zaničevanje sta vzklopela v njenem srcu. Ihtela je brez solz. Podzavestno se ji je skrčila pest.

»Fej, pljunila ti bom v obraz, morilec!« Zasovražila ga je; njena volja se je strnila v sklep. Nikdar več, Tine, zaigral si svoje sanje!

Vaščani so se zdrznili, niso razumeli, pa tudi vprašati ni nihče hotel.

»Kaj ti je, Julka?« je vzkliknila mati, a sredi stavka ji je zastal glas.

Pred hišo je zahupal avto.

»Zdravnik!«

Julka je stopila skozi vrata. Ga je že srečala. »Hlapec bo kmalu doma,« je hitel Globokar. »Kdo bi se po teh potih vozil z vozičkom? Z avtom sem prej...«

»Kje imate bolnika?« Julka je molče pokazala in odprla vrata, sama je stekla pred vežo in jokala kakor otrok. V njeni duši se je bojeval Tine z Matevžem. Odločila se je bila, da bo Tineta sovražila vse življenje, a v tem trenutku se ji je zdelo greh sovražiti človeka. Ali se ni prenašla? Morda ni... Kaj ni?... Je, je nalašč... morilec! se je oglašalo v duši.

Oče je bil že odšel domov. Če bi spoznal Julkine misli, bi jo pretepel do krvi. »Morilca zagovarja, postave naj ga sodijo!« Obrisala je obraz in šla nazaj v hišo.

Globokar je dejal resno: »Tako je v bolnišnico. Ga bom sam odpeljal!« Med ihtenjem in sunkovitim jokom so dejali Matevža v avto.

»Kdo bo šel z njim,« je zaskrbljeno rekla mati. »Julka, ti, nihče drugi,« se jo je oklenila. »Ne bo zastoj. Nikoli te ne bom pozabila,« je izjecala vsa objokana.

»Pa taka! Počakajte, da se prepravim... Jaz, jaz nisem vajena, zgubila se bom v mestu... Samo enkrat sem bila.«

»Ni časa, takoj!« Zdravnik je sedel za volan in potegnil Julko za seboj. »Povejte, da ne bodo naši skrbeli...« Komaj ji je mati še stisnila denar v roke, že je zdrsnil avto na pot.

Julka je od napora prečute noči nepremično obsedela. Enakomerno gibanje jo je uspavalo. Komaj se je premagovala. Zdaj pa zdaj se je s strahom ozrla na Matevža. Mirno je prenašal bolečine, zdelo se ji je, da se je nasmešnil. A njegove ustnice so se krivile v neznanski bolečini.

Nazadnje je Julka naslonila glavo na zdravnikovo ramo in zaspala.

Kakor trenutek se ji je zdelo, ko se je avto ustavil pred železno ograjo. Zdrznila se je. Bila je v mestu pred bolnišnico. Široko je odprla oči; ali še sanja? Še vedno je gledala krvavo roko, ki se je stegovala na njeno okno in prosila rožmarina.

»Tine, nikar me ne prosi! Pojdi daleč, daleč, da te ne bom videla nikdar več!«

Vrata so se odprla, avto je šinil na vrt obdan z visokim obzidjem in se ustavil pred prvo številko. Prišle so bolniške sestre, ravno dan se je začel zaznavati. Bele postave so migotale pred Julko. Bile so resne in hladne, kot bi se jim nikoli ne zganile gube na čelu. Niso spraševale, položile so Matevža na nosilnice in se izgubile v notranjosti velike hiše. Julka je hitela po stopnicah.

»Tu počakajte, ne smete notri!«

Kakor vkopana je obstala na mestu, mimo nje so hiteli zdravniki in usmiljenke z dolgimi krili, a ona je čakala, pa sama ni vedela kaj. Bila je trudna; vse se ji je zdelo čudno kot v blodnjih prividih. Doma jo bodo spraševali, pa ne bo vedela nič.

»Sestra, kako je?« Nasproti ji je prišla usmiljenka.

»Ste vi prišli s tem fantom? Hudo je, veliko rano ima. Takoj bo operiran; čez nekaj dni pridite pogledat!«

Julka se je oprijela ograje pri stopnicah in zaihtela.

»Saj bo Bog pomagal, kolikor človeške moči ne zmorejo,« jo je sočutno tolažila usmiljenka.

»Ste njegova sestra?«

»Da, sestra,« je dejala in boječe stopila po stopnicah.

Sam Bog ve, kako se je tako hitro razvedelo. Komaj se je jutranji mrak izvil iz noči, je že zadržalo kolo pri vodnjaku. Potlej so se pa kar zbirale ženske, kot bi ropot kolesa vzdignil vso vas. Širok curek vode je žuborel v škafe, dekleta z nazaj zavezanimi rutami in visoko zavihanimi rokavci so čakale s škafi ob bokih in pisanimi svitki v rokah. Ko je pljuskala voda čez robove, so škafe odmikale in nastavljale druge. Domov se jim pa ni prav nič mudilo. Stiskale so glave in si dopedovale.

vedovale. Od časa do časa se je katera ozrla proti Sitarjevim in Štepcovim. O, koliko so vedele. Saj so ponoči ob odprtih oknih slonele in vlekale na ušesa.

Vsa vas je bila polna Mane, ki je na vso splav tekala od hiše do hiše in dopedovala, kolikor ji je sapa dajala.

»Moj Bog, kakšno je bilo.« Z burklami je prihitela na večni prag, ko je Mihevka šla okopavat. »Sem mislila, da bo sodni dan; kaj takega ni bilo v naših mladih letih.«

Sklepala je in metala v zrak svoje krstice ter jadikovala, kot bi bili vsi križi dol. Mihevka je vrgla motiko z rame, se oprla nanjo in potlej sta zagostoleli, da je bilo strah.

»Tak je mlad svet, pobija se kot žival, jejhata, saj pravim...«

»Kaj pa je vendar bilo?« je bila Mihevka radovedna. Dosti je že danes slišala, ampak povsod drugače.

»Kaj ne veš? Stepli so se. Matevž jo je dobil, da bo vse svoje žive dni pomnil.«

»Matevž? Tak fant; komu je pa kaj žalega storil?« se je delala Mihevka nevedna.

»Res je dober fant, gospodaren, delaven in pameten. Zmeraj se doma drži. Za te neumne dekleline se še zmeni ne. Zdaj pa takole! Kdo bi si mislil,« je zdihovala Mana.

»Povej no, nimam časa! Moram iti še repo okopat pa kepe potolč na Oplazu.«

»Za božjo voljo, saj ne gori voda! Vrhovčev Tine ga je, da veš.«

»A — oni? Uboga zelenika,« je Mihevka udarila po njem.

»Za Julko,« je pomežiknila Mana. »Oba bi jo rada!«

»Je pa res ves svet znorel! Tine bi jo vzel? Kam pa, za pet ran božjih! Saj nima nič drugega, kar vidiš na njem. Da ga sram ni, siroto osebenjško. Pri Vrhovcu bo še taka revščina, da bodo psi okoli vogalov cvillili. Julka bo pa večkrat tepena kot pa sita. O tem še govoriti ni vredno,« je končno zaničljivo zamahnila Mihevka.

»Vse zapije. Snoči so prav v Dolu razsajali... potlej pa tako. Tudi Julka je kriva, veš. Kako se šopiri, pa ne zna drugega, kot za šivanko prijeti. Le poglej jo v cerkvi. Pred srednja vrata se ti postavi! Pa kakšna! Zmeraj nove obleke, svilene

nogavice, šolne pa take, da človek še ime-
na ne ve zanje. Lase pa še sama ne ve,
kako bi jih še bolj nakopala izpod rute.
Viš, včasih ni bilo tako.«

»Stari bi jo moral v roke vzeti. Jaz ne
bi pustila za vse ne,« se je hudovala Mana.

»Kaj poveš!« Mihevka se ni mogla na-
čuditi. »Da mora biti tako neumna, da se
pogovarja s Tinetom. Saj je stari, pravijo,
hud, ali kaj hočeš... E, da bi moji otroci...
rajši vsakega posebej razčehnem pa
v svet vržem. Pa naj se vzameta! Siro-
ščino bo prinesla v bajto. O, kajpak! Zi-
vela bosta že. Saj ves Breg seje in sadi,
noči so pa temne. Saj veš kako! Temu bo
zmanjkalo krompirja, oni se bo pritože-
val, da je listje s kupa vzeto, drva pa po-
vsod rasto. E, ne bo sreče ne. Kar se
pred poroko liže, se po poroki grize. To
so mi večkrat pravili mati, pa je res tako,
le zapomni si, kaj ti zdajle pravim. Ve-
sela naj bi bila, da bi k Sitarju prišla.
Kaj meniš, tak grunt brez dolga! Do ko-
molca naj bi Boga zahvalila...«

»Nič prida niso te punčare! Tončka ni
nič boljša. Še nekaj bi ti rada povedala,«
je Mana postopila za Mihevko.

»Kaj meniš, kam jo je neki Sitar po-
cedil?«

»Kaj ni doma?«

»Nak, doma ga že ni. Že vse jutro ga
ni na spregled.«

»Morda je šel hlapca iskat. Veš, da
sam ne bo mogel nič ganiti z delom,« je
ugibala Mihevka.

»Oh, ti, saj res,« se je posvetilo Mani.
Moral bo še enega dobiti. Ta hlapec ni
Bog ve kaj, kakor pravijo. Matevž je bil
za dva. Zdrav pa ne bo tako hitro, če bo
kdaj. Težko bo ostal... Povedati pa ni
hotel nič, kdo ga je. Kdo drugi ko Tine...
Julka je bila ves čas pri Matevžu. Pra-
vijo, da se je hotela v solzah utopiti.
Beži, beži, hinavka!«

»Počakaj še malo!« Mana je imela še
toliko povedati. »Če je šel kdo orožnikom
naznanit ali ne? Misliš, da bo tako osta-
lo? Najbrž je šel Sitar, ti, ali ne? Sko-
raj gotovo.« Kar zasvetile so se ji oči.
»Drugje nima zdaj opravka. Prašiče je
prodal, semnja ni danes nikjer, sem že v
pratiko pogledala. Kajpak, orožnikom bo
naznanil, saj bi bil neumen, če bi kar po-
tlačil. Za take punčare se pobljati, ko niso

vredne, da bi jih človek pogledal. Oh, saj
pravim...«

Mihevka je komaj ob enajstih prišla
na njivo. Mana je pa naletela na drugo
žensko in ji pripovedovala spet od kraja
do konca. Tudi je rekla, da je šel Sitar
naznanit, da ga je videla in še in še...
Vse je vedela, še za naprej je ugibala.
Zdaj je udrihala po Tinetu, zdaj zagovar-
jala Julko. Ali je pa oba hotela v pekel
pogrezniti, Matevža pa v tron postaviti.

Sonce je že drugič pokukalo po tistem
dogodku izza Lisca, pobelilo zidanice, po-
tem pa romalo više in više na široko ne-
bo, na Bregu so pa še zmeraj ugibali na
dolgo in široko, kdo je kriv teh neumno-
sti. Na njive jih ni prav nič priganjalo delo.

Julka je bila kakor brezčutna. Komaj
je prišla iz mesta. Legla je in prespala
ves dan.

Kakor iz neskončne dalje so se vračali
spomini, pred očmi so se vrstili prizori
tako strašni in boleči, da je mislila, da bo
znorela. Ali niso bile le sanje blodnje no-
či? Vprašujočih oči je iskala resnice pri
Tončki in očetu; nihče ni omenil dogodka,
bilo je kakor včasih, le v njeni duši so
se odgrinjale nepoznane poti. Uboga Julka
ni vedela, kam. Če vpraša, jo bodo zrl
strahoma in začudeno. Zato je molčala.
Ali kmalu ji je priletelo na uho zdaj to
znaj ono; z obupom je spoznala, da so
bile sanje resnice. Vse je bilo res...

Nagnila se je nad šivalni stroj, uprla
oči v blago pred seboj in šivala od jutra
do večera. Zdelo se ji je, da jo vsi obso-
jajo z očmi, če ne z besedami: ti si kriva.
Bolj redko se je kdo oglasil pri njej. Jul-
ka se je trudila, da je delala sladek obraz;
hotela je biti zgovorna in vljudna. A vsi
so videli, da ne more zakriti bolečine. Saj
je vedela, da govorijo po vasi o njej; še
pri brluški so jo obsojali.

Zamanka je šla v trg, Orehar je pe-
ljal v mlin. Čez nekaj dni se je razvedelo
po treh farah, Julka je trpela. Skrbelo jo
je, če je šel res Sitar naznanit. »Naj ga,
fej!« se je dvignilo v njej, da ji je po-
bledel obraz od jeze.

»Moj Bog, kaj mislim! Ne, ne, saj ga
ni nalašč! Reci, Tine, da ga nisi, pa ti od-
pustim... Tine!«

V njenem srcu se je vnel obupen boj,
presunljiv vzdih se ji je izvil iz prsi in

omahnila ji je glava na mrzlo železo šivalnega stroja.

Na Sitarjevino je legla moreča žalost. Dom je utihnil. Nihče se si ni upal na glas zasmejati, kot bi bilo zakleto. Praznosta se je zajedala v hišo, na njive in polje. Pri mizi je ostalo mesto za Matevža prazno. Ko so zvečer molili rožni venec, ni nihče pokleknil k peči, kamor je poklekoval Matevž. Še zemlja ga je pogrešala, kakor v otožnost potopljenе materine oči. Oh, uboga mati! Da je morala dočakati take ure! Upognile so ji hrbet, le oči so ji bile žive in skrbne; iz njih je gledalo vse materino hrepenenje.

Bog ve, kako je vzdihovala! Oče je molčal. Niti z besedo ni gospodaril. Hlapec je delal po svoji glavi, pa ga ni opomnil, kot bi se ne brigal za nič več.

Tiste dni niso dninarice okopavale z motiko, ne žele s srpi, ampak z Julko,

Matevžem in Tineto. Od jutra do večera se je sukal pogovor o njih; obirale so jih do golih kosti.

»Julka, prosim te, pojdi zjutraj z menoj v bolnišnico,« je zvečer Sitarica prosila. Julka se je začudila.

»Ne bom strpela doma. Morda so ga že zakopali.« Nastavila je predpasnik pred oči in zaihtela.

Štepec je stopil v vežo: »Boš odrekla?« je dejal gospodovalno.

Julka je zrla v plamen pred pečjo. Bilo ji je, da bi odbila prošnjo. Kaj me silijo, saj nisem otrok!

»Bom šla,« je izrekla hladno in težko. »Kar pridite, hudo se bo odtrgati od dela, pa za Matevža...« je hotela ublažiti prejšnje besede.

»Kaj za Matevža?« jo je zaskrbelo. »Ne zavoljo Matevža, zavoljo očeta si ne upaš odreči. Samo z jezikom si obsodila Tineta, v srcu ga pa zagovarjaš.« (Dalje prih.)

Gospodinje se pogovarjajo

Ne samo kuhanje, tudi druge skrbi imamo gospodinje. V premislek sem napisala te-le vrstice za gospodinjski kotiček:

Negujmo obleko!

V časih, ko nam oblačilne karte določajo obseg naše obleke, ne moremo kupiti vsega, kar se nam zdi, da potrebujemo. Le v resnici potrebne stvari si moremo nabaviti; zato pa moramo z vso obleko najvarčneje ravnati. Tega pa prav za prav niti ne znamo. Ako pogledamo na večer po naših družinah, vidimo, da se z vsakdanjo obleko prav neprimerno ravna.

Vzemimo najprej gospodarja družine! Mnogokje še vidimo, da svoj pravkar odložen suknič vrže na stol ali čez stol, da visi in obvisi kakor prav sam hoče, namesto da bi ga obesil na leseni obešalnik s kljuko, ga zravnal, da visi pravilno, mu pogladil ovratnik in žepne zaklopke in ga raztegnil navzdol za nitjo. Ni čuda, če je potem zjutraj zmečkan, ves neznačen in izgleda še slabše kakor v resnici je. Prav tako tudi hlače. Ni bolj nevarnega spravljjanja hlač kot je ono, da jih vrže čez stol, da povsem izgube svojo obliko. Nič drugega ni treba, kakor da prime obe

hlačnici za rob in uravna obe gubi drugo na drugo in tako zložene hlače obesil čez stolovo naslanjalo. Tako ostanejo gube dobro vidne iz dneva v dan. Vedeti je namreč treba da ni dobro hlače gube vedno iznova likati. Tkanina se s tem vse preveč dan na dan razteza in tako se prav kmalu ob gubah pokažejo neljube niti, prazne niti, s katerih je železo deloma s svojo vročino, deloma s stalnim drgnjenjem odrgnilo vse volnene kosmiče, ki delajo blago mehko in mu dajejo vnanjo lepoto. Ako se moška obleka vsak dan dosledno tako neguje, ji enkratno likanje na teden popolnoma zadostuje.

Tudi svoje sinove naj gospodinja-mati že zgodaj navadi, da svojo obleko zvečer zravnano zložijo v bližino svoje postelje, da jim ni treba zjutraj iskati in prevreči vso bližnjo okolico, da jo najdejo, ko se je treba obleči. Ni pa treba misliti, da to velja le za mestne otroke. Tudi podeželski naj se navadijo na nego obleke. Seveda tam pride še marsikaj drugega v poštev, kakor pa v mestu. Pri delu, ki se ga morajo kmečki otroci kar kmalu lotiti, si obleko zmočijo, umažejo, raztrgajo. Tako obleko je seveda v prvi vrsti treba posušiti,

tudi oprati in vselej prej zašiti, preden se obleče. Mala luknjica se nepopravljena hitro razširi v veliko luknjo, ki jo je potem mogoče popraviti samo z veliko krpjo, ki pa zahteva mnogo časa. Deklice, ki naj vse imajo predpasnike, si svojo obleko tudi lepo raztegnejo in obesijo, da se gube čez noč zravnaajo. Kaj mnogo hitreje se opere, posuši in zlika predpasnik, kakor pa cela obleka.

Saj je res, da se v sedanjih vihravih časih ne da vse tako v redu opraviti kakor v mirnih časih, vendar je naša dolžnost varčevanja tem večja in ta nas sili, da varujemo obleko, kolikor najbolj jo moremo.

To storimo tudi takrat, ko obleko peremo in pri tem izberemo najpraviše način za pranje. Ni namreč vseeno, ali zmečemo vso obleko, te ali one barve, iz tega ali onega blaga v škaf in jo v lugu ali celo v sodi drgnemo. Vsako blago zahteva drugačno nego, zlasti pa so barve močno občutljive. O tem smo že večkrat govorile na tem mestu. Danes poudarjam samo to, da je treba pred začetkom pranja sortirati, t. j. zbrati ene barve obleko skupaj. Ker pa te skoro ni, razen v družinah, kjer so otroci enako oblečeni, je pač treba vsako obleko posebej prati. Saj to ne stane dosti več časa in truda, ki pa je dovoljno poplačan s tem, da je oprana obleka lepa, dočim iz množine v eni posodi pranih oblek potem potegneš obleko, ki nima skoro nič več svoje prvotne barve. Zato: pozor na barvo, pozor na kakovost blaga! Volna se pere drugače kakor bombaž; o tem smo že govorili.

Posebne nege potrebujejo tudi čevlji. Grde navade, da čevlje z nog vržemo na tla in jih tam pustimo, dokler jih zopet ne obujemo, med nami menda ni več. Kolikor lepše ravnamo s čevlji, toliko trpežnejši so! Vsakdanji čevlji, štrpaci, res ne potrebujejo dolgega gladenja, saj jih blata rešimo takoj, ko jih sezujemo. Večkrat je to treba storiti kar pod pipo, če so močno umazani. Važno je, kako mokre čevlje sušimo. Najbolje je, ako imamo lesene nateznike (kopita) za čevlje; tako se pri sušenju ne skrčijo in potem ne tišče in ne žulijo. Seveda pa kopit nima vsak; zato si pomagamo s tem, da nabašemo mokre čevlje s papirjem prav trdo, da ostanejo v

obliki. Delavniške čevlje je dobro, ako jih namažemo s kako maščobo, da ostanejo prožni. Danes s tem seveda le težko razpolagamo, vendar se nekaj tudi za čevlje mora žrtvovati, ker sicer prehitro odpovedo in kje in kako naj dobimo nove? Na kmetih si marsikje nasujejo zvečer v čevlje ovsa, ki vpije vso vlago, čevlji pa lepo raztegne; videla sem že tudi, da so si pomagali z žaganjem in v sili tudi s cunjami. Mokrih čevljev pa nikoli ne sušimo blizu ognja ali celo vroče peči. Pač pa je prav, ako jih obesimo tako, da so tudi podplati deležni toplega in suhega zraka, ki jih potem hitro osuši.

Posebno nego zahteva gumijasta obutev. Vročine ne prenese. Umazane ne smemo nikoli pustiti čez noč, ampak jo moramo takoj umiti. Nikoli naj se ne suši na toplem!

Čudno se sliši, pa je le resnica, da se mnogo obleke in perila poškoduje z prepogostim likanjem. Vedeti je treba, kako naj se lika. Kar je barvastega, na narobni strani. Volneno se lika suho pod vlažno krpo, svila suho, bombaževina pa nekoliko vlažno.

Da podaljšamo trpežnost naše obleke, moramo v prvi vrsti vsako škodo čimprej popraviti. Večkrat je najbolje, da niti ne čakamo, da se pokaže luknjica, ampak da, kakor hitro vidimo, da se blago redči, podložimo in tako luknje sploh ne čakamo. Ako pa je že luknjica nastala, jo moramo poskušati kolikor se da nevidno zašiti. Temu delu pravimo mašenje. Gledamo, da z drobnimi vbodi vpeljemo enake niti v enaki smeri in potem še v nasprotni. Najbolje je, da si takih niti napukamo iz blaga samega. Na narobni strani poiščemo globok šiv, iz katerega povlečemo nekaj niti. Seveda je treba paziti, da na pravi strani to ni vidno. Ako to ni mogoče, porablamo tanke niti v enaki barvi. Da bi rabile za to debele niti, češ, bolje drži, bi se zelo motile, ker debela nit tanko blago raztrga in tudi drugače pokvari. Zelo uspešen pripomoček so nam vse doslej bile razne svile v kosmih in na vretencih. Zdaj se jih le težko še dobi; zato varujmo svoje prihranke teh niti do skrajne porabe!

Ponekod se še dobe kakšna primerna vlakna, ki jih je najbolje kar shraniti za potrebo. Ako se nam bluza ali obleka pod

nja pa nam tudi rada zavre kavo, mleko, domač čaj ali tudi prežganko, za kar prinesemo vse potrebno kar za dalj časa s seboj. Naša gospodična je ves čas našega obeda pri nas in nas uči družabne olike. Nam se zelo prijetno zdi, ko smo tako lepo spravljeni in tudi lahko prej začnemo s poukom, ko pokosimo, da gremo potem hitreje na pot proti domu. — Pot v dolino in zopet nazaj v goro pa je nekaj najlepšega, kar si morete misliti. Nikoli nismo slabe volje, še manj da bi se prepirali. Na položni poti prepevamo naše planinske pesmi, ukamo in vriskamo, da odmeva od gora. Strme dele poti pretečemo, nazaj grede pa položno korakamo, da se ne upehamo. Naša pot v šolo nas utrjuje; zato smo pa tudi zdravi, kakor morejo biti le prirodni otroci tirolskih hribov.

Tako nam je povedala Anele iz Ementala.

Pajčolan v ženski modi. Že v starem Rimu se je prikazal pajčolan kot del ženske mode. Prvotno pa je veljal za znamenje devištva.

V srednjem veku je bila tančica važen del ženske garderobe kot naglavno pokrivalo poročene žene.

V dobi renesance so nosile žene pajčolan bolj iz koristnih nagibov. V tej dobi so namreč močno čislali blede, nezagorelo lice in so si žene zato rade zagrinjale glavo. Posebno v Benetkah je imela naglavna tančica svoj poseben pomen. Vlada je izdala naročilo, da morajo mlada dekleta imeti na glavi pajčolan, s katerim so se na cesti zakrile pred radovednimi pogledi moškega sveta.

Danes pa je pajčolan v modi s prav nasprotnim učinkom. Stvaritelji mode drže pajčolan za to, kar je, namreč nekaj skrivnostnega. Vidimo, da sedanja moda zopet močno uporablja pajčolan, tudi samo majhen košček, da ga na majhnih klobučkih pripne zdaj na oglavju, zdaj na okrajku, zdaj viseče, zdaj plapolajoče. Vselej pa je smisel pajčolana globlji: žensko mišljenje in notranje življenje je vedno zakrito s tankim, prozornim, kakor misel lahnim pajčolanom...

Kolumbovo jajce. V družbi večkrat slišimo: »O, seveda, Kolumbovo jajce!« Le malokdo pa ve, od kod ta primera.

Ko je Kristof Kolumb odkril Ameriko, so ga močno slavili. Tudi kardinal Mendoza je priredil slavnostno večerjo, na katero je bilo poleg Kolumba povabljenih še mnogo odličnih gospodov in dvorjanov. Leti so z marsikatero opazko gostitelju dali spoznati, da jim ni prav, da slavi Kolumba, ki je tujec. Eden izmed njih pa si je naravnost dovolil sledečo opazko: »Meni se zdi, da ni bilo tako težko najti pot v nov del sveta. Morje je bilo odprto in treba je bilo samo razviti jadra in odpluti v daljo.« Temu so tudi vsi drugi pritrdili: »O, to bi bil vsak izmed nas lahko napravil!«

Skromni Kolumb je odgovoril: »Ničesar si nočem domišljati, da bi bil pridejal dobroti usodi, ki jo je nebo naklonilo moji osebi. Res pa je, da je v življenju pogosto nekaj podobnega, ko storjeno stvar marsikdo omalovažuje, ko jo je nekdo drug pred njim napravil. — Ali smem prositi za navadno kurje jajce?« Ko mu je služabnik prinesel zahtevano jajce, je nadaljeval: »Ekscelenca, ali bi hoteli postaviti to jajce na konico tako, da ne bi padlo?« Pozvana ekscelenca je poskusila, pa ni uspela. Tudi drugi gostje drug za drugim so poskušali, pa jajca niso mogli postaviti pokonci, ne da bi padlo. »Nemogoče!« so vzklikali drug za drugim. »Pa vendar!« pravi Kolumb. »Vem sicer, da boste vsi rekli: To bi lahko storil vsakdo izmed nas,« in pri teh besedah je trdo postavil jajce na mizo, da se je konica utrla in je jajce prav dobro stalo. In res so vsi zaklicali: »To bi lahko storil vsakdo izmed nas!«

Od tedaj je ostala rečenica: »Kakor Kolumbovo jajce.«

Iz uredništva in uprave. Zaradi odredbe Tiskovnega urada se je Vigred združila s Prosvetnim Vestnikom in njegovo prilogo Prosvetni Oder. Zato prinaša tudi razno prosvetno vsebino in jo bodo Vigrednice tudi rade prebirale. — Uredništvo priporoča prav pridno sodelovanje za »Našo posvetovalnico« in »Gospodinje se pogovarjajo.« Vsaka Vigrednica pomaga svoji sosestri z dobrim nasvetom, kadar v Vigredi poprosi zanj; druge pa bodo rade svetovale njej in bo tako nastalo pravo tekmovanje v sestrski pomoči. Vse na delo!

Naša posvetovalnica

Vidi se, da so bili v zadnjem času prazniki in so imele naše naročnice polno drugega dela in se niso trudile z odgovori na vprašanja iz tega našega kotička, pač pa je prišlo zopet nekaj novih vprašanj, ki jih priobčujemo in priporočamo splošnemu zanimanju:

Razkuževalne snovi. V lanski novembrski Vigredi, stran 87 in 88, je zelo poučna razprava o razkuževalnih snoveh od g. ing. chem. Nečime. Mene zanima predvsem prvi del: »Temeljito razkuženje stanovanj«. Rada bi vedela, ali more razkužitev po opisanem načinu izvršiti gospodinja sama ali le strokovnjak. — Prosim gospoda inženirja, da bi blagovolil omenjeno razpravo izpopolniti v tem smislu, za kar mu bom številne naročnice prav hvaležne.

F. G.

Jež — koristna žival? Večkrat sem že slišala, da je jež prav koristna žival, da pokonča mnogo raznih škodljivcev, kot so polži, gosence, hrošči itd. Zanesljivo da pokonča v stanovanju ščurke, ki so za vsako gospodinjno velika nadloga. — Če mi more katera izmed čitateljic Vigredi iz lastne skušnje o tem kaj svetovati (kje se ježa dobi, kako z njim ravnati itd.), bom zelo hvaležna.

A. P. v Lj.

Kako bi se dala trajno odpraviti zapeka (zaprtje)? Kljub temu, da sem že bila večkrat pri zdravniku, pa vendar ne morem odpraviti te hude težave, ki me muči že več let. Ali bi mi katera Vigrednica mogla nasvetovati ne samo enkratno zdravilo, ampak podati nekaj splošnih nasvetov? Zelo bi bila hvaležna.

Mici Kanduč, Sp. H.

Kako naj operem volnene svitre (jopiče) bratov-domobrancev, ki so močno prepoteni in zamazani? Vem, da je Vigred o tem že pisala, pa si vendar dovolim to vprašanje prav za sedanjí čas, ko ne dobim vseh čistilnih sredstev. Zelo bom hvaležna za vse napotke.

Julka Tršinar, M. Sl.

Prosim, če imate kakšne zveze z založništvom »Gospodinskega koledarja«, povejte tam, da recepti niso za sedanjí čas prav nič porabni. O, če bi imela mast, presno maslo itd.! Potem ni nobena umetnost dobro skuhati! Toda svetovati za skromno in varčno kuhanje v vojnih razmerah, to je važno! — Četudi je Vigred vse preteklo leto prinašala kar mnogo sodobnih receptov, si jih gospodinje, ki nimajo časa mnogo premišljevatí v kuhinji, še želimo. Saj vendar ne mislite za stalno prenehati s priobčevanjem kuhinjskih zapiskov?

Iva P., delavka, ki ima opoldne samo 1¼ ure časa za pripravo kosila šestčlanske družine.

Kako bi se spravil madež tintnega svinčnika iz perila? Moj sin-dijak mi je v spodnjih hlačah ob žepu prinesel kot tolar velik madež domov. Namočila sem prizadeto mesto v majhni posodi. Dvakrat ali celo trikrat sem spremenila vodo, ki je bila močno vijolčasta. Madež pa na barvi ni skoro nič izgubil. Milo ga je nekoliko obelilo, rada bi ga pa popolnoma odpravila, ker so hlače še skoro nove. Kdo ve za pomoč?

Cilka V., B. G.

Na mizini plošči je odstopil furnir; ali se to da popraviti in kako? Na voglu, kjer je stala roža v lončku, se je dvignil in zdaj se vedno kaj natakne obenj. Prosim za nasvet in pomoč!

Ana S., Lj.

S kakšnim lepilom, kitom ali kakim drugim sredstvom bi se dal sestaviti razbiti kipec? Pri božičnem glavnem pospravljanju se mi je razbil marmornat kipec sv. Cecilije, ležeče na plošči, kakor je v rimski Cecilijini hiši, le dosti manjši. Ker mi je drag spomin s poročnega potovanja, bi ga rada zopet sestavila in prosim zato Vigrednice za nasvet.

Štefka D., Lj.

Za prihodnjič prosimo odgovorov na zadnja in današnja vprašanja.

Erscheint monatlich — izhaja mesečno. — Preis - cena L. 15.—. — Herausgeber - izdajatelj Vinko Zor, Sv. Petra cesta 80. — Schriftleiter - urednik Zora Poženel, Slomškova ulica 1. — Gedruckt von der Zadrúžna tiskarna in Laibach - Natisnila Zadrúžna tiskarna (Maks Blejec) v Ljubljani.